

MuseumEdu 4

Μουσειακή Εκπαίδευση
Εκπαιδευτικό υλικό, δράσεις, εμπειρίες

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το *MuseumEdu 4*, *Μουσειακή Εκπαίδευση: Εκπαιδευτικό υλικό, δράσεις και εμπειρίες*, είναι το τέταρτο τεύχος του ηλεκτρονικού, ανοιχτής πρόσβασης και με κριτές διεθνούς περιοδικού *MuseumEdu*, που εκδόθηκε από το Εργαστήριο Μουσειακής Έρευνας και Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας τον Ιούνιο του 2017. Περιλαμβάνει κείμενα στην ελληνική και αγγλική γλώσσα, τα οποία συνοδεύονται από περιλήψεις και στις δύο γλώσσες.

Το σκεπτικό

Το τεύχος *MuseumEdu 4* εστιάζει στην μουσειοπαιδαγωγική πράξη και, ειδικότερα, σε εκπαιδευτικές δράσεις και εργαλεία που στοχεύουν στην περαιτέρω προώθηση του εκπαιδευτικού αλλά και του κοινωνικού ρόλου των μουσείων σήμερα. Το θεματικό περιεχόμενο του τεύχους αντανακλά τις τάσεις στην ελληνική και διεθνή μουσειακή πραγματικότητα, αναδεικνύοντας ένα επίκαιρο πλαίσιο συζήτησης σχετικά με την μουσειακή εμπειρία, τη μάθηση και την ψυχαγωγία.

Βασική επιδίωξη ήταν η επεξεργασία του θέματος συνολικά από τα 9 άρθρα του τεύχους να έχει, κατά το δυνατόν, χαρακτήρα σφαιρικό, για αυτό δεν είναι τυχαίο ότι οι συγγραφείς των άρθρων είναι διαφόρων ειδικοτήτων και συνδέονται με διαφορετικούς χώρους του πολιτισμού και της εκπαίδευσης. Ειδικότερα, συμμετέχουν αρχαιολόγοι, ιστορικοί της Τέχνης, καλλιτέχνες, μουσειολόγοι, μουσειοπαιδαγωγοί, θεατροπαιδαγωγοί, παιδαγωγοί, εκπαιδευτικοί διαφόρων ειδικοτήτων από όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, κοινωνιολόγοι της εκπαίδευσης, απόφοιτοι πανεπιστημιακών σχολών, μεταπτυχιακοί φοιτητές, υποψήφιοι διδάκτορες, διδάκτορες, καθηγητές πανεπιστημίων και ερευνητές.

Επίσης, στο τεύχος αυτό παρουσιάζονται εκπαιδευτικές δράσεις, υλικό και μέσα που έχουν υλοποιηθεί σε διαφορετικούς χώρους εκπαίδευσης και πολιτισμού. Συνολικά οι χώροι από τους οποίους προέρχονται οι συγγραφείς αλλά και οι χώροι στους οποίους έχουν εφαρμόσει τις δράσεις, το υλικό και τα μέσα που παρουσιάζουν στα άρθρα τους είναι οι εξής: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού: Διεύθυνση Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων.

Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων: Τομέας Πολιτιστικών Θεμάτων της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Δυτικής Θεσσαλονίκης.

Σχολεία και Ξενώνες φιλοξενίας: Δημόσια νηπιαγωγεία υποβαθμισμένων περιοχών της Αθήνας, Δημόσια δημοτικά σχολεία της Αθήνας, Δημόσια δημοτικά σχολεία του Μόντρεαλ στον Καναδά, Δημόσια γυμνάσια και λύκεια της Αττικής, Ξενώνες φιλοξενίας ασυνόδευτων νεαρών μεταναστών-προσφύγων.

Πανεπιστήμια: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Université du Québec à Trois-Rivières (Καναδάς), University of Barcelona (Ισπανία).

Μουσεία: Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Εθνολογικό Μουσείο Θράκης, Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Montreal Museum of Fine Arts, Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, Μουσείο Εθνικής Αντίστασης του Δήμου Βόλου, Μουσείο Κεραμικού, Μουσείο Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών και το ιστορικό κέντρο της Βαρκελώνης ως υπαίθριο μουσείο.

Συνολικά, το τεύχος **Museumedu 4** αναδεικνύει τη σημασία της μουσειακής εκπαίδευσης τόσο για την αξιοποίηση των μουσείων και άλλων χώρων πολιτισμικής αναφοράς όσο και για το άνοιγμα του σχολείου σε βιωματικές ομαδικές εκπαιδευτικές διεργασίες που, μεταξύ άλλων, εισάγουν τους μαθητές στην προσέγγιση, κατανόηση και ερμηνεία σύγχρονων κοινωνικών και πολιτισμικών ζητημάτων. Παράλληλα, υποδηλώνεται ο ευρύτερος επικοινωνιακός και κοινωνικός ρόλος της μουσειακής εκπαίδευσης, καθώς εμφανίζεται να συμβάλλει στην προσέγγιση του πολιτισμού από διαφορετικές ηλικιακές και κοινωνικές ομάδες -όχι μόνον από παιδιά και σχολικές ομάδες- με στόχο την διευκόλυνση της απόλαυσης και της δημιουργικής αξιοποίησης των μουσειακών χώρων και της ευρύτερης υλικής και άυλης πολιτισμικής κληρονομιάς από όλους, στο πλαίσιο ενός ευρύτερου κοινωνικού και πολιτισμικού διαλόγου.

Ειδικότερα, το τεύχος επικεντρώνεται στη συζήτηση ορισμένων καίριων σύγχρονων- αλλά και διαχρονικών- θεμάτων που συνδέονται με την πρακτική αλλά και τους προβληματισμούς στον χώρο της μουσειακής εκπαίδευσης, τόσο στη χώρα μας όσο και διεθνώς. Στο πλαίσιο μίας απόπειρας αποτύπωσης του χώρου, ως κεντρικά θέματα αναδεικνύονται η σύνδεση της μουσειακής εκπαίδευσης με κρίσιμα ζητήματα που απασχολούν τις σύγχρονες κοινωνίες, καθώς και, γενικότερα, οι νέες κοινωνικές διαστάσεις της λειτουργίας των μουσείων σήμερα, η περαιτέρω αναβάθμιση και βελτίωση της σχέσης μουσείων-σχολείων, η ενίσχυση του αντίστοιχου ρόλου των εκπαιδευτικών, καθώς και η αξιοποίηση νέων καινοτόμων εκπαιδευτικών μεθόδων και σύγχρονων εναλλακτικών μορφών εκπαιδευτικού υλικού και μέσων.

Μουσειακή εκπαίδευση και κοινωνία

Ο προσανατολισμός των μουσειοπαιδαγωγικών δράσεων σε ζητήματα που αφορούν την συμπερίληψη διαφορετικών ομάδων κοινού, ειδικότερα περιθωριακών ή που βρίσκονται υπό απειλή αποκλεισμού από τα πολιτισμικά αγαθά, καθώς και σε θέματα που αφορούν την πολυπολιτισμική και διαπολιτισμική διάσταση της μουσειακής

εκπαίδευσης, αποτελεί τα τελευταία χρόνια κυρίαρχη τάση στη διεθνή μουσειοπαιδαγωγική συζήτηση και στην υλοποίηση αντίστοιχων πρότυπων δράσεων σε μουσεία, καθώς και έξω από αυτά, σε ευρύτερους χώρους πολιτισμικής αναφοράς. Ειδικότερα στη χώρα μας, εκπαιδευτικοί και πολιτιστικοί φορείς όλο και περισσότερο εμφανίζονται να επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους σε αυτήν την κατεύθυνση, λόγω και των νέων απαιτητικών συνθηκών που έχουν δημιουργηθεί από το έντονο και ιδιαίτερα κρίσιμο προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα.

Ειδικότερα, το *MuseumEdu 4* αναφέρεται στη σημασία και πολύπλευρη αξία εργαστηρίων και εκπαιδευτικών δράσεων που αξιοποιούν τις τέχνες αποβλέποντας στην προσέγγιση της μετανάστευσης και της προσφυγιάς και, ειδικότερα, της πραγματικότητας των ασυνόδευτων ανήλικων μεταναστών-προσφύγων, με μία ματιά ανοικτή σε πολλές εναλλακτικές οπτικές, που φωτίζουν τη δυναμική και την αισιοδοξία της νεότητας και αναδεικνύουν την έννοια της *Επιθυμίας* ως κινητήριας δύναμης για την υπεράσπιση της ζωής και της δημιουργίας (Χριστίνα Νάκου). Επίσης, προβάλλει εκπαιδευτικές δράσεις που εστιάζουν στην αξιοποίηση των μουσείων από σχολεία υποβαθμισμένων περιοχών με σκοπό όχι μόνο τη βιωματική προσέγγιση και κατανόηση της πολιτισμικής κληρονομιάς αλλά και την, κατά το δυνατόν, άμβλυση των κοινωνικών ανισοτήτων ως προς την πρόσβαση στα πολιτισμικά αγαθά (Νέλλη Ασκούνη, Στεφανία Βουβουσίρα & Αιμιλία Φάκου).

Σχέσεις μουσείου-σχολείου

Σύμφωνα με τα περισσότερα άρθρα του τεύχους, οι σχέσεις μουσείου-σχολείου, αν και μακροχρόνιες στη μουσειοπαιδαγωγική πρακτική, αναδεικνύονται και σήμερα επίκαιρες, καθώς ο σύγχρονος σχετικός προβληματισμός φωτίζει διάφορες σημαντικές, αν και ορισμένες φορές, υπολανθάνουσες προεκτάσεις τους. Η ανάπτυξη δράσεων με έμφαση στον εμπλουτισμό των μαθησιακών εμπειριών των μαθητών με διαφοροποιημένες μεθόδους και θεματικές εμφανίζεται να κυριαρχεί στη συζήτηση, ενώ, παράλληλα, επισημαίνεται η σημαντική συνεισφορά της αξιοποίησης νέου τύπου εκπαιδευτικών μεθόδων και εργαλείων -εκπαιδευτικών υλικών, παιχνιδιών, ψηφιακών μέσων- που στοχεύουν στην απόκτηση μιας ουσιαστικής, ελκυστικής, απολαυστικής και πρωτότυπης εμπειρίας.

Συνολικά, ο προβληματισμός ως προς τις σχέσεις μουσείου-σχολείου επισημαίνει τη σημασία της αξιοποίησης των μουσείων και άλλων ευρύτερων χώρων πολιτισμικής αναφοράς όχι μόνον για τον εμπλουτισμό και την ενίσχυση των σχολικών γνώσεων αλλά και για την προώθηση των δημιουργικών δυνατοτήτων των μαθητών, καθώς και για την κοινωνικοποίηση και την ψυχολογική υποστήριξή τους. Ένας βασικός σκοπός και στόχος σύγχρονων τύπων εκπαίδευσης στο μουσείο -αλλά και στο σχολείο- δεν μπορεί παρά να είναι η εισαγωγή των μαθητών -με τους καλύτερους δυνατούς όρους, τόσο για τα ίδια τα άτομα όσο και για την κοινωνία συνολικά- στην πολυσημία και πολύπλευρη αξία των υλικών και άυλων στοιχείων του πολιτισμού, καθώς και στον κοινωνικό διάλογο και τη γόνιμη συνύπαρξη με τους «άλλους».

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών

Επιπλέον, κυρίαρχη φαίνεται να είναι η τάση προς ενίσχυση του ενεργητικού ρόλου των εκπαιδευτικών για την αξιοποίηση μουσείων και ευρύτερων χώρων πολιτισμικής αναφοράς, ανοίγοντας, έτσι, έναν νέο κύκλο συζήτησης ως προς τις σχέσεις μουσειού-σχολείου.

Μεταξύ άλλων, το ενδιαφέρον εστιάζεται στον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για φοιτητές, μελλοντικούς εκπαιδευτικούς (Κατερίνα Γιόφτσαλη, Κωνσταντίνος Καραδημητρίου & Μυρσίνη Λαντζουράκη), καθώς και για επιμορφωτικά προγράμματα για εν ενεργεία εκπαιδευτικούς (Ξανθίππη Βασιλειάδου, Ειρήνη Δελιδάκη, Όλγα Σακαλή & Ευμορφία Τζιαμάγκα), που εστιάζουν στη βιωματική εξοικείωση των εκπαιδευτικών με την αξιοποίηση της πολιτισμικής κληρονομιάς και στην ενδυνάμωσή τους ως προς τον σχεδιασμό και την υλοποίηση εκπαιδευτικών δράσεων σε μουσεία. Τα εκπαιδευτικά και επιμορφωτικά αυτά προγράμματα έμμεσα επισημαίνουν α. τη σημασία εκπαιδευτικών διαδικασιών που αναπτύσσονται στον χρόνο, υπερβαίνοντας τον συνήθη σύντομο και αποσπασματικό χαρακτήρα αντίστοιχων «παραδοσιακών» προγραμμάτων, και β. την αναγκαιότητα κατάλληλης κατάρτισης των εκπαιδευτικών, ώστε να μπορούν να συνδέουν δημιουργικά χώρους πολιτισμικής αναφοράς με τα σχολικά μαθήματά τους, αλλά και να τους αξιοποιούν για ευρύτερους εκπαιδευτικούς, πολιτισμικούς, κοινωνικούς και ψυχαγωγικούς σκοπούς.

Η σημασία του σχεδιασμού και της υλοποίησης βιωματικών εργαστηρίων με διάρκεια στον χρόνο υπογραμμίζεται και από εκπαιδευτικά προγράμματα που αναπτύσσονται με τη συνεργασία μουσείων και σχολικών ομάδων με σκοπό την εις βάθος επεξεργασία ενός θέματος σε μουσειακό περιβάλλον (Δέσποινα Καλεσοπούλου), καθώς και από εκπαιδευτικές δράσεις που φέρνουν σε επαφή διαφορετικές κοινωνικές ομάδες με την επεξεργασία ενός κοινού θέματος, όπως ο *βιωμένος τόπος*, με μέσο την εικαστική έκφραση (Νάκου).

Ιδιαίτερα στη χώρα μας, όπου το προσωπικό των μουσείων συνεχώς μειώνεται, τέτοιου τύπου πρωτοβουλίες γίνονται όλο και περισσότερο απαραίτητες. Σε αυτό το πλαίσιο κεντρικό ρόλο παίζουν και οι Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και ειδικότερα οι Υπεύθυνοι Πολιτιστικών Θεμάτων που μπορούν και αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες κινητοποιώντας εκπαιδευτικούς, καλλιτέχνες και στελέχη μουσείων για την οργάνωση εκπαιδευτικών δράσεων σε μουσεία (Βασιλειάδου κ.ά.).

Καινοτόμες μέθοδοι

Ο πειραματισμός προσέγγισης του μουσειακού και του ευρύτερου πολιτισμικού αποθέματος με καινοτόμες μεθόδους και η ανανέωση της μουσειοπαιδαγωγικής πράξης με την υιοθέτηση αντίστοιχων βιωματικών μεθόδων εμφανίζονται να κυριαρχούν στον χώρο της μουσειακής εκπαίδευσης, με στόχο την ενεργοποίηση όλων των αισθήσεων

και όλων των τύπων νοημοσύνης, των συναισθημάτων, της κριτικής σκέψης και της δημιουργικής έκφρασης με αφετηρία το μουσειακό υλικό.

Ως παράδειγμα ας αναφέρουμε την ανάπτυξη του μουσειακού θεάτρου, που έχει οδηγήσει, ειδικότερα τα τελευταία έτη, μουσεία και άλλους πολιτιστικούς φορείς διεθνώς να προσανατολίζονται στην ενσωμάτωση μιας μεγάλης ποικιλίας θεατρικών τεχνικών σε εκπαιδευτικές δράσεις για διάφορες ομάδες κοινού. Ειδικότερα, η αξιοποίηση του εκπαιδευτικού δράματος ως ερμηνευτικού εργαλείου δυνάμει διευκολύνει τη ενεργό μαθησιακή διαδικασία σε μουσειακούς χώρους, λόγω των δυνατοτήτων που παρέχει για ενεργή συναισθηματική συμμετοχή και ενσυναίσθηση, για σύνδεση της μάθησης με την ψυχαγωγία, για την προώθηση της κριτικής σκέψης και της συζήτησης δύσκολων, αμφιλεγόμενων θεμάτων, όπως αυτό της αρχαιοκαπηλίας και της κοινωνικής αλληλεγγύης στον πολιτισμό (Καλεσοπούλου). Αντίστοιχα, ως εκπαιδευτικά και ερμηνευτικά εργαλεία αξιοποιούνται και άλλες μορφές έκφρασης που συνδέονται με τις τέχνες, όπως οι εικαστικές (Νάκου), η μουσική, ο χορός και η σωματική έκφραση (Γιόφτσαλη κ.ά.), γενικότερα οι τεχνικές του θεάτρου και του κινηματογράφου (Βασιλειάδου κ.ά.), καθώς και της φωτογραφίας (Ασκούνη κ.ά.).

Οι πολλές και διαφορετικές μεταξύ τους καινοτόμες βιωματικές μέθοδοι που αξιοποιούνται σήμερα στη μουσειακή εκπαίδευση, μεταξύ άλλων αναδεικνύουν τη σημασία της προσωπικής και ομαδικής δημιουργικής έκφρασης όχι μόνον για την προσέγγιση, απόλαυση και κατανόηση των διαφορετικών μορφών του πολιτισμού αλλά και για την ίδια τη γνώση του εαυτού μέσω της γνώσης του «άλλου» (Νάκου). Η προώθηση της συμμετοχικότητας, της δημιουργικότητας, των προσωπικών ερμηνειών και του διαπολιτισμικού διαλόγου, τείνει να διευκολύνει τον εμπλουτισμό των μουσειακών αφηγήσεων με νέα νοήματα και τη σύνδεση της μάθησης με την ψυχαγωγία (Ασκούνη κ.ά.).

Εναλλακτικές μορφές εκπαιδευτικού υλικού και μέσων

Στην ίδια κατεύθυνση του εμπλουτισμού των μαθησιακών εμπειριών εμπίπτει ο σχεδιασμός και η αξιοποίηση σύγχρονων εναλλακτικών μορφών μουσειακού εκπαιδευτικού υλικού και μέσων -προς χρήση εντός αλλά και εκτός των μουσειακών χώρων- αντί των συμβατικών και ξεπερασμένων φύλλων εργασίας, που περιόριζαν τον νου και το βλέμμα των συμμετεχόντων στη συμπλήρωση των φύλλων αυτών, σε πλήρη απομόνωση από το σώμα, τα συναισθήματα και τις αισθήσεις.

Στο τεύχος *MuseumEdu* 4, ως εκπαιδευτικό υλικό παρουσιάζονται: α. το συμμετοχικό παιχνίδι, που μπορεί να διαμορφώνει εξολοκλήρου ένα σενάριο προσέγγισης των μουσειακών περιεχομένων με έμφαση στην εξερεύνηση, στην αλληλεπίδραση μεταξύ των συμμετεχόντων και στη διασύνδεση της μάθησης με την ψυχαγωγία (Αναστασία Σωτηρίου), και β. πολύπλευρο εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο ενσωματώνει μεγάλη ποικιλία μέσων για σφαιρική προσέγγιση και επεξεργασία ενός θέματος ανάλογα με τις μαθησιακές, πολιτισμικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες της κάθε σχολικής ομάδας (Σοφία Αηδόνη, Σαπφώ Μορτάκη, Ευγενία Οικονομίδου & Σημανδηράκη).

Η αξιοποίηση ψηφιακών εφαρμογών, ειδικότερα με τη χρήση κινητών τεχνολογιών, για την προώθηση της αυτόβουλης εξερεύνησης, προσέγγισης και ερμηνείας μουσειακών χώρων σε συνδυασμό με την ενίσχυση της δημιουργικότητας, παρέχει ένα ενδιαφέρον εργαλείο για τη διεύρυνση των συνηθισμένων πρακτικών της μουσειακής εκπαίδευσης και αντίστοιχα της μουσειακής εμπειρίας με διαδικασίες που είναι πολύ κοντά στις καθημερινές πρακτικές ειδικά των νεαρών ατόμων, εφήβων και παιδιών.

Σε αυτή την κατεύθυνση κινούνται οι δύο ψηφιακές εφαρμογές που παρουσιάζονται σε αυτό το τεύχος: α. μία ψηφιακή εφαρμογή που αποσκοπεί στη σύνδεση της επεξεργασίας έργων τέχνης ενός μουσείου με τις κοινωνικές επιστήμες και, ειδικότερα, στην αξιοποίηση έργων τέχνης ως ιστορικών μαρτυριών για την προσέγγιση του παρελθόντος από μαθητές του δημοτικού (Marie-Claude Larouche, Pierre-Luc Fillion, Normand Roy & Marie-Ève Paillé), και β. μία ψηφιακή εφαρμογή που απευθύνεται σε διαφορετικές ομάδες κοινού, με στόχο την εξερεύνηση, ανακάλυψη και επεξεργασία των διαφορετικών πολιτισμικών ιχνών που συνθέτουν τον πολιτισμικό πλούτο ενός αστικού τοπίου, ως ενός «υπαίθριου μουσείου» (Irina Grevtsova).

Η δομή

Το τεύχος *MuseumEdu* 4 περιλαμβάνει 9 άρθρα που συνθέτουν 3 θεματικές ενότητες: Τα 4 άρθρα της πρώτης ενότητας αναλύουν τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση σύγχρονων τύπων εκπαιδευτικού υλικού και μέσων. Τα 3 άρθρα της δεύτερης ενότητας αναλύουν τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αξιολόγηση εκπαιδευτικών και επιμορφωτικών δράσεων που απευθύνονται σε μαθητές, φοιτητές και εκπαιδευτικούς, αντίστοιχα, ενώ τα 2 άρθρα της τρίτης ενότητας παρουσιάζουν εκπαιδευτικές δράσεις που συνδέουν τη μουσειακή εκπαίδευση με καίριες προκλήσεις της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας. Ειδικότερα, το τεύχος αυτό περιλαμβάνει τα ακόλουθα άρθρα:

- **Ενότητα Α. Συμβατικά και ψηφιακά μέσα και εκπαιδευτικό υλικό**

ΣΟΦΙΑ ΑΗΔΟΝΗ, ΣΑΠΦΩ ΜΟΡΤΑΚΗ, ΕΥΓΕΝΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ & ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΣΗΜΑΝΔΗΡΑΚΗ
Στα ίχνη της γραφής. Ένα πολυμορφικό εκπαιδευτικό εργαλείο

Στο άρθρο αυτό παρουσιάζεται ένα πρότυπο εκπαιδευτικό εργαλείο που σχεδιάστηκε και αναπτύχθηκε από τη Διεύθυνση Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του Υπουργείου Πολιτισμού, στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΕΣΠΑ) «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση». Το εργαλείο αυτό απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με στόχο να αξιοποιείται στο πλαίσιο μαθημάτων, ώστε να προσεγγίζουν με τους μαθητές τους ζητήματα που αναφέρονται στην εξέλιξη της ελληνικής γραφής και της γλώσσας στον χρόνο, στη σημασία τους στην επικοινωνία και την ανταλλαγή αγαθών και ιδεών και, γενικότερα, στη συμβολή τους στον πολιτισμό. Περιλαμβάνει μια μεγάλη ποικιλία διαφορετικών αναλογικών και ψηφιακών μέσων -εκπαιδευτικός φάκελος, ταινία κινουμένων σχεδίων, μουσειοσκευή, υλικό για ΑμεΑ, εικονική θεματική έκθεση και

διαδικτυακή πύλη- που παρέχουν ποικίλες δυνατότητες για την ανάπτυξη σχετικών εκπαιδευτικών σεναρίων από τους εκπαιδευτικούς.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

Στους δρόμους της Αντίστασης. Ένα εκπαιδευτικό παιχνίδι στο Μουσείο Εθνικής Αντίστασης του Δήμου Βόλου

Το άρθρο παρουσιάζει τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση ενός ομαδικού επιτραπέζιου παιχνιδιού για χρήση στο Μουσείο Εθνικής Αντίστασης Βόλου που αποσκοπεί στην αξιοποίηση των υλικών και άυλων εκθεμάτων του, το οποίο σχεδιάστηκε στο πλαίσιο εκπόνησης της διπλωματικής διατριβής της Σωτηρίου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Επιστήμες της Αγωγής: Παιδαγωγικό Παιχνίδι και Παιδαγωγικό Υλικό στην Πρώτη Παιδική Ηλικία» του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Ο σχεδιασμός του στηρίχτηκε σε σύγχρονες αρχές της ιστορικής και της μουσειακής εκπαίδευσης, με έμφαση στην αξιοποίηση της τοπικής ιστορίας. Σκοπός του είναι να βοηθά επισκέπτες και, ειδικότερα, μαθητές να προσεγγίζουν και να ερμηνεύουν υλικά και άυλα μουσειακά αντικείμενα ώστε να κατανοούν τα γεγονότα της Γερμανικής Κατοχής και να αναγνωρίζουν την πολύπλευρη σημασία και τα ιδανικά της Εθνικής Αντίστασης.

MARIE-CLAUDE LAROUCHE, PIERRE-LUC FILLION, NORMAND ROY & MARIE-EVE PAILLE

Learning from visual arts in social sciences, with digital resources and mobile technologies at the Montreal Museum of Fine Arts (Μαθαίνοντας από τις εικαστικές τέχνες στις κοινωνικές επιστήμες, με ψηφιακά μέσα και κινητές τεχνολογίες στο Μουσείο Καλών Τεχνών του Μοντρεάλ)

Το κείμενο παρουσιάζει μια ερευνητική δράση που εκπονήθηκε στο Μουσείο Καλών Τεχνών του Μοντρεάλ για δημοτικά σχολεία της περιοχής, με στόχο να διερευνηθούν οι δυνατότητες της ένταξης κινητών ψηφιακών τεχνολογιών για την προσέγγιση έργων τέχνης και την ερμηνεία τους ως ιστορικών μαρτυριών για το παρελθόν από μαθητές 10-11 ετών. Με τη βοήθεια φορητών συσκευών και ψηφιακών εφαρμογών οι μαθητές είχαν την δυνατότητα να διερευνήσουν και να μελετήσουν έργα τέχνης και να αντλήσουν πληροφορίες για αυτά, να συμμετάσχουν σε παιχνίδια παρατήρησης και ερμηνείας και να παράσχουν δικές τους σχετικές δημιουργίες σε βίντεο. Ενδιαφέροντα συμπεράσματα από την υλοποίηση της δράσης και την αξιολόγησή της συνεισφέρουν στη συζήτηση για την αξιοποίηση ψηφιακών τεχνολογιών στη μουσειακή μάθηση και εμπειρία, καθώς και για την ενδυνάμωση των σχέσεων μουσείου-σχολείου.

IRINA GREVTSOVA

The city as an open-air museum: An educational mobile application for the historic centre of Barcelona (Η πόλη ως υπαίθριο μουσείο: Μία εκπαιδευτική κινητή εφαρμογή για το ιστορικό κέντρο της Βαρκελώνης)

Το τελευταίο άρθρο της Α' Ενότητας παρουσιάζει μία ερευνητική δραστηριότητα, μέρος της διδακτορικής διατριβής της Grevtsova στο Πανεπιστήμιο της Βαρκελώνης, που μελετά τις δυνατότητες των ψηφιακών μέσων για την ενίσχυση της πολιτισμικής

εμπειρίας σε μία πόλη. Συγκεκριμένα, παρουσιάζεται ο σχεδιασμός μιας πειραματικής εκπαιδευτικής εφαρμογής για κινητές συσκευές και η αξιολόγησή της, με διαφορετικά ερευνητικά εργαλεία, που παρέχει ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Η εφαρμογή, “Open-Air Museum Barcelona”, «Υπαίθριο Μουσείο Βαρκελώνη», αντιμετωπίζει την πόλη ως ένα σύνολο πολιτισμικών στοιχείων -μορφολογικών, δομικών, κοινωνικών, ιστορικών- και απευθύνεται κυρίως σε μόνιμους κατοίκους και τουρίστες, παρέχοντάς τους τη δυνατότητα να αποκτήσουν μια συνεκτική εικόνα και εμπειρία των επιμέρους πολιτισμικών στοιχείων που απαρτίζουν την πόλη. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης της εκπαιδευτικής αυτής ψηφιακής εφαρμογής οδήγησαν σε σημαντικές παρατηρήσεις ως προς τα θετικά στοιχεία αλλά και τις αδυναμίες αυτού του ερευνητικού εγχειρήματος.

- **Ενότητα Β. Εκπαιδευτικές δράσεις για μαθητές, φοιτητές και εκπαιδευτικούς**

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΑΛΕΣΟΠΟΥΛΟΥ

Το εκπαιδευτικό δράμα ως εργαλείο διερεύνησης της έννοιας της αλληλεγγύης στον πολιτισμό

Το άρθρο παρουσιάζει ένα πιλοτικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα που υλοποιήθηκε στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο στην Αθήνα με τίτλο «Ιστορίες ζωής, ιστορίες αλληλεγγύης». Το εκπαιδευτικό αυτό πρόγραμμα διακρίνεται για την μεγάλη διάρκεια της υλοποίησής του, για την αξιοποίηση τεχνικών θεάτρου, για τις ιδιαίτερες μορφές συνεργασίας που αναπτύχθηκαν μεταξύ του Μουσείου και των σχολικών ομάδων, καθώς και για την επιλογή έφηβων μαθητών ως ομάδας στόχου. Οι συμμετέχοντες είχαν την δυνατότητα να προσεγγίσουν το σύνθετο θέμα της προστασίας της πολιτισμικής κληρονομιάς σε συνδυασμό με την τόσο επίκαιρη έννοια της αλληλεγγύης, ως μιας συλλογικής ηθικής σεβασμού της πολιτισμικής κληρονομιάς και της διάσωσής της για το μέλλον. Μετά από μια σειρά δράσεων στο σχολείο, που ολοκληρώθηκαν με δράσεις στον μουσειακό χώρο, αναπτύχθηκαν δραστηριότητες εκπαιδευτικού δράματος που αναδεικνύουν τις δυνατότητες της μεθόδου για την εξυπηρέτηση γνωστικών, συναισθηματικών και κοινωνικών στόχων.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΓΙΟΦΤΣΑΛΗ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ & ΜΥΡΣΙΝΗ ΛΑΝΤΖΟΥΡΑΚΗ

Τεχνικές κίνησης και έκφρασης στο μουσείο: Ένα πειραματικό εργαστήριο για μεταπτυχιακούς φοιτητές στο Εθνολογικό Μουσείο Θράκης

Το άρθρο κινείται σε δύο από τους βασικούς θεματικούς άξονες του τεύχους: του εμπλουτισμού του μεθοδολογικού φάσματος της μουσειοπαιδαγωγικής πράξης και της ειδικής κατάρτισης των μελλοντικών εκπαιδευτικών ώστε να αναβαθμισθεί η σχέση μουσείου-σχολείου. Συγκεκριμένα στο άρθρο παρουσιάζεται ένα βιωματικό εργαστήριο για μεταπτυχιακούς φοιτητές του Τμήματος Επιστημών της Εκπαίδευσης στην Προσχολική Ηλικία του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, το οποίο αξιοποίησε τις δυνατότητες της κινητικής έκφρασης για την προσέγγιση των μουσειακών εκθεμάτων του Εθνολογικού Μουσείου Θράκης. Η συμμετοχή των φοιτητών σε μία εναλλακτική διαδικασία μάθησης και προσέγγισης των μουσειακών αντικειμένων με ομαδική σωματική κίνηση και έκφραση, αυτοσχεδιασμό, ενεργοποίηση της φαντασίας και της δημιουργικότητας, ήταν ενθαρρυντική ως προς την εξοικείωσή τους με τους

μουσειακούς χώρους, την απόκτηση μιας ενδιαφέρουσας εμπειρίας και, ακολούθως, ως προς την πιθανότητα αξιοποίησης αντίστοιχων καινοτόμων δράσεων από τους ίδιους στο μέλλον.

ΞΑΝΘΙΠΠΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ, ΕΙΡΗΝΗ ΔΕΛΙΔΑΚΗ, ΟΛΓΑ ΣΑΚΑΛΗ & ΕΥΜΟΡΦΙΑ ΤΖΙΑΜΑΓΚΑ
Ενίσχυση της διαλεκτικής σχέσης μουσείου - σχολείου με επίκεντρο την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών

Το άρθρο παρουσιάζει μία μεγάλης κλίμακας επιμορφωτική δράση για εκπαιδευτικούς του Τμήματος Πολιτιστικών Θεμάτων της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Δυτικής Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με μουσεία της πόλης. Συγκεκριμένα στο άρθρο παρουσιάζονται αναλυτικά οι δράσεις που υλοποιήθηκαν στο πιλοτικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα «*Οπτικοί διάλογοι με τα αντικείμενα και τα έργα τέχνης στα μουσεία*» σε δύο από τα έξι συμμετέχοντα στο πρόγραμμα μουσεία, στο Αρχαιολογικό Μουσείο και το Μουσείο Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης. Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση της δράσης, με τη συνεργασία μουσειοπαιδαγωγών, εκπαιδευτικών και καλλιτεχνών, αποσκοπούσε στην επιμόρφωση και εξοικείωση των εκπαιδευτικών με εναλλακτικές μεθόδους βιωματικής προσέγγισης και ερμηνείας μουσειακών χώρων και εκθεμάτων, ειδικότερα, με την αξιοποίηση του θεάτρου, της μουσικής και του κινηματογράφου. Η παρουσίαση μέρος των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης του συνολικού προγράμματος, όπως αυτό εφαρμόστηκε σε 6 μουσεία της πόλης, συμβάλλει επικοινωνιακά στην καλύτερη κατανόηση της σημασίας της σχέσης μουσείου-σχολείου και του ρόλου των εκπαιδευτικών.

• **Ενότητα Γ. Μουσειακή εκπαίδευση και κοινωνία**

ΝΕΛΛΗ ΑΣΚΟΥΝΗ, ΣΤΕΦΑΝΙΑ ΒΟΥΒΟΥΣΙΡΑ & ΑΙΜΙΛΙΑ ΦΑΚΟΥ

Ζουμ στο μουσείο. Παιδαγωγικές και κοινωνικές παράμετροι ενός εκπαιδευτικού προγράμματος στο νηπιαγωγείο

Το άρθρο παρουσιάζει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ζουμ στο μουσείο», που υλοποιήθηκε σε 2 δημόσια νηπιαγωγεία υποβαθμισμένων περιοχών της Αθήνας και σε 2 μουσεία, στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και το Μουσείο Κεραμικού. Ωστόσο, το πρόγραμμα αυτό συνδέθηκε με το διδακτικό έργο όχι μόνον στο επίπεδο του νηπιαγωγείου αλλά και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς η προβληματική και τα πορίσματά του αποτέλεσαν αντικείμενο μελέτης σε αντίστοιχη εργαστηριακή δραστηριότητα του Τμήματος Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Αθηνών. Η επεξεργασία της έννοιας του μουσείου και των μουσειακών αντικειμένων στα 2 νηπιαγωγεία συνδέθηκε με το πρόγραμμα όλης της χρονιάς, προσφέροντας ένα ενδιαφέρον παράδειγμα μακροχρόνιας επεξεργασίας μουσειακών και ευρύτερα πολιτισμικών θεματικών σε σχολεία. Παράλληλα, η αξιοποίηση βιωματικών ενεργητικών μαθησιακών μεθόδων, όπως η φωτογράφιση μουσειακών εκθεμάτων από τα ίδια τα παιδιά και η οργάνωση της δικής τους έκθεσης στον χώρο των νηπιαγωγείων, συνέβαλε στη σύνδεση των μουσειακών περιεχομένων και εννοιών με τις καθημερινές εμπειρίες των παιδιών. Η συμβολή της εκπαίδευσης στην άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων, ειδικότερα ως προς την πρόσβαση στον πολιτισμό, μπορεί

να εκληφθεί ως μία ιδιαίτερα ενθαρρυντική και σημαντική επιδίωξη, που στηρίζεται σε σύγχρονες παιδαγωγικές, εκπαιδευτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές αρχές.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΝΑΚΟΥ

Χαρτογράφηση της επιθυμίας - Η εμπειρία του τόπου και των διαδρομών, σε ξενώνες φιλοξενίας ασυνόδευτων νεαρών μεταναστών-προσφύγων και δημόσια σχολεία της Αθήνας

Στο τελευταίο αυτό μέρος, με τίτλο *Χαρτογράφηση της επιθυμίας: Η εμπειρία του τόπου και των διαδρομών*, παρουσιάζονται ζωγραφικά έργα παιδιών και ανήλικων νεαρών που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο του εικαστικού εργαστηρίου που σχεδίασε και πραγματοποίησε η ζωγράφος Χριστίνα Νάκου σε ξενώνες φιλοξενίας ασυνόδευτων ανήλικων μεταναστών-προσφύγων και σε δημόσια σχολεία της Αθήνας. Μέρος των ζωγραφικών αυτών έργων παρουσιάστηκε στο Μουσείο Μπενάκη στο πλαίσιο του εορτασμού της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων το 2016. Διευκολύνοντας την έκφραση ιδεών, εμπειριών, επιθυμιών και συναισθημάτων για τον *βιωμένο τόπο*, το εικαστικό αυτό εργαστήριο διαμόρφωσε ένα πλαίσιο επικοινωνίας μεταξύ παιδιών και νεαρών ατόμων διαφορετικής κοινωνικής και πολιτισμικής προέλευσης. Η λιτή παρουσίαση των έργων στο τεύχος αυτό καλεί τους αναγνώστες να συγκροτήσουν τις δικές τους ατομικές αναγνώσεις και ερμηνείες και να αναστοχαστούν για το μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα, και, ειδικότερα, για την πραγματικότητα που βιώνουν οι ασυνόδευτοι νεαροί μετανάστες-πρόσφυγες.

Ευχαριστίες

Ευχαριστούμε θερμά τις Μαρία Βλαχάκη, Νικολέτα Γιαννούτσου, Δέσποινα Καλεσοπούλου, Κατερίνα Μιχαλοπούλου, Μαρία Τσουβαλά και Άννα Χρονάκη καθώς και τους Κώστα Κασβίκη και Κώστα Μάγο για τη συμβολή τους ως κριτών στο τεύχος αυτό.

Οι Επιμελητές του ***MuseumEdu 4***

Ειρήνη Νάκου Νίκη Νικονάνου Παναγιώτης Κανελλόπουλος